

Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза

УДК 343.1.98 +349.6

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.16622355>

**Питання криміналістичного забезпечення досудового розслідування
екоциду**

Гора Ірина Віталіївна

доктор юридичних наук, професор,

Національна академія Служби безпеки України,

м. Київ, Україна, <https://orcid.org/0000-0003-2940-5338>

Колесник Валерій Аркадійович

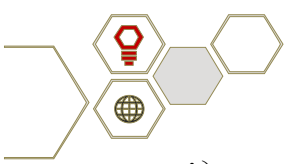
доктор юридичних наук, професор,

Національна академія Служби безпеки України,

м. Київ, Україна, <https://orcid.org/0000-0003-3570-8984>

Прийнято: 12.07.2025 | Опубліковано: 24.07.2025

***Анотація.** Розглянуто актуальні питання боротьби зі злочинами екоциду та окремими з кримінальних правопорушень проти довкілля як наслідків воєнної агресії російської федерації проти України. Звертається увагу на те, що екологічна безпека як така є важливою складовою національної безпеки України. Саме тому розслідування екоциду віднесено до підслідності слідчих органів безпеки. **Метою** даного дослідження виступає розгляд організаційних питань взаємодії слідчого, прокурора з іншими державними та недержавними органами, проведення окремих слідчих (розшукових) дій та призначення судово-експертних досліджень під час виявлення й досудового розслідування злочинів проти довкілля та екоциду як наслідків збройної агресії рф. Окрему увагу приділено питанням підготовки й проведення огляду місця події, використанню*

слідчим спеціальних знань та розгляду завдань і можливостей судової екологічної експертизи. Застосовано загально-наукові та спеціальні **методи**, методологія яких ґрунтується на аналітичному та порівняльному підходах до вирішення проблеми боротьби зі злочинами проти довкілля та криміналістичного забезпечення діяльності оперативних і слідчих підрозділів правоохоронних органів. У **результаті** з'ясовано, що діяльність слідчого, прокурора з розслідування екоциду потребує належного криміналістичного забезпечення, що стосується як організації розслідування, так і тактики проведення окремих слідчих дій. У **висновку** авторами стверджується, що повне розслідування кожного факту екоциду та інших злочинів проти довкілля важливе для формування позовів у міжнародних органах юстиції з метою притягнення до відповідальності вищого військово-політичного керівництва рф, яке фактично санкціонувало нищення природи України. Це слугуватиме стягненню з держави-агресора компенсації за завдану екологічну шкоду. Водночас це визначає ефективність досудового розслідування.

Ключові слова: злочини проти довкілля, кримінальне провадження, криміналістика, взаємодія, слідчі (розшукові) дії, огляд місця події, спеціальні знання, судова експертиза, екологічна експертиза, докази.

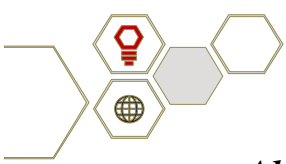
The issue of forensic support for the pre-trial investigation of ecocide

Iryna Hora

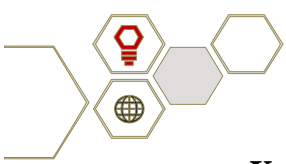
Doctor of Legal Sciences, Professor,
National Academy of Security Service of Ukraine,
Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-2940-5338>

Valerii Kolesnyk

Doctor of Legal Sciences, Professor,
National Academy of Security Service of Ukraine,
Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-3570-8984>

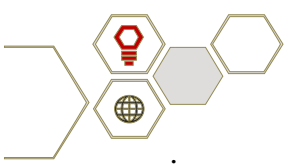
***Abstract.** The article considers the current issues of combating ecocide crimes and certain other criminal offenses against the environment as consequences of the military aggression of the Russian Federation. The authors draw attention to the fact that ecological security is an important component of the national security in Ukraine. That is why the investigation of ecocide as a serious crime is attributed to the jurisdiction of investigative security bodies. The purpose of the study is to consider organizational issues of interaction between the investigator and the prosecutor with other state and non-state bodies, conduct of separate investigative (search) actions and assignment of forensic examinations during the detection and pre-trial investigation of environmental crimes and ecocide as consequences of the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine. Particular attention is paid to the issues of preparation and conduct of the inspection of the scene of the incident, the use of special knowledge and assistance of a specialist by investigators, and consideration of the tasks and possibilities of forensic environmental examination. General scientific and special methods were applied, whose methodology is based on analytical and comparative approaches to solving the problem of combating environmental crimes and forensic support for the activities of operational and investigative units of law enforcement agencies. As a result, it was found that the activities of operational units and pre-trial investigation bodies to detect and investigate ecocide today require proper forensic support, which concerns both the organization of the investigation and the tactics of conducting individual investigative actions. In conclusion, the authors argue that a prompt and complete investigation of each fact of ecocide and other crimes against the environment is important for the formation of claims in international justice bodies in order to hold the top military-political leadership of the Russian Federation, which actually sanctioned the destruction of Ukraine's nature, accountable, and will serve to recover compensation from the aggressor state for the material damage caused. At the same time, it determines the effectiveness of the pre-trial investigation.*

Keywords: *crimes against the environment, criminal proceedings, forensics, interaction, investigative (search) actions, scene inspection, special knowledge, forensic examination, environmental examination, evidence.*

Постановка проблеми. Екологічна безпека виступає важливою складовою національної безпеки України. Повномасштабне воєнне вторгнення РФ завдало значної шкоди кожній сфері суспільного, економічного політичного життя нашої країни. На захоплених військами РФ та окремих інших територіях зазнали істотних, а подекуди й безповоротних змін абсолютно всі природні й штучні компоненти екосистеми як комплексу живих істот, що взаємодіють з неорганічним середовищем та знаходяться в матеріально-енергетичній залежності від неї: ґрунт, водойми, ліси, атмосферне повітря, ґрунтові й територіальні води, поля, сади, городи, рослинний і тваринний світ. Разом з тим екологічної шкоди зазнають не лише українські території, а й території сусідніх країн, адже шкідливий вплив на екологію не знає державних кордонів. Не дарма вітчизняні й зарубіжні екологи, ведучи мову про завдану війною шкоду довкіллю, все частіше використовують термін «екоцид» в розумінні масового руйнування природної основи життя, що може спричинити екологічну катастрофу [1]. В нашій країні структура екологічних злочинів закріплена в Кримінальному кодексі у Розділі VIII «Кримінальні правопорушення проти довкілля». Водночас екоцид як найбільш тяжкий за наслідками негативного впливу на екологію злочин, що викликає масове знищення рослинного і тваринного світу, отруєння атмосфери або водних ресурсів, а також вчинення інших дій, що можуть спричинити екологічну катастрофу, отримав окреме визначення у ст. 441 КК України [2]. Розслідування таких злочинів віднесено до підслідності слідчих органів безпеки, а його здійснення потребує належного криміналістичного забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням протидії вчиненню злочинів проти довкілля, розслідування фактів екоциду та інших злочинів у сфері екології, в т. ч. й вчинених у воєнний час, присвятили свою увагу низка

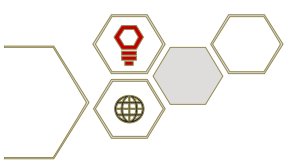
вітчизняних вчених, зокрема Н.Новицька, А.Новицький, Д.Приймаченко [3], Ю.Данилевська й Л.Сибірцева [4], Р.Вереша, О.Кучинська, О.Ковтун [5], О.Батюк [6], О.Пчеліна й В.Пчелін [7], О.Одерій [8], А.Лазебний та А.Дубець [9], Ю.Мазниченко й В.Колонюк [10] та інші науковці. Їхні праці становлять значний науковий внесок в теорію та практику протидії екоциду. Проте окремі з питань цієї проблематики потребують подальшого розгляду й додаткового дослідження.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Багатогранність й важливість піднятої проблеми зумовлює потребу окремого й більш глибокого розгляду питань взаємодії слідчого з оперативними підрозділами та іншими державними та недержавними органами, тактика проведення окремих слідчих дій, передусім – огляду місця події, призначення й проведення експертиз та ін. Дослідження авторами цих питань сприятиме підняттю рівня взаємодії слідчого з іншими учасниками провадження, розробці дієвих рекомендацій з підготовки й проведення огляду та призначення експертних досліджень.

Метою статті виступає розгляд окремих питань криміналістичного забезпечення діяльності слідчого з досудового розслідування екоциду та інших злочинів проти довкілля, встановлення потреби та можливостей проведення судової експертизи для збирання й оцінки доказів вчинення злочину у сфері екології.

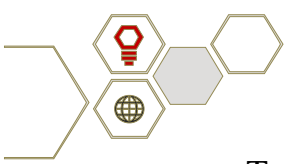
Виклад основного матеріалу дослідження. Розслідуванню злочинів проти довкілля та екоциду притаманна наявність власних суттєвих особливостей, що відмінні від інших злочинів. Такі особливості неможливо заздалегідь передбачити й відповідно підготуватися до них. В цьому випадку організація діяльності з досудового розслідування, підпорядковуючись розробкам криміналістичної тактики й методики розслідування окремих видів злочинів і використовуючи інші положення криміналістики, є рухомим, коригуючим елементом, що забезпечує створення належних умов взаємодії для роботи органів досудового розслідування – слідчого й прокурора в конкретній ситуації. Успіх боротьби із злочинними проявами екоциду забезпечується лише

сукупним використанням процесуальних й криміналістичних засобів у поєднанні із засобами оперативно-розшукової та контррозвідувальної діяльності за умов своєчасного залучення відповідних спеціалістів та використання спеціальних знань. Організаційні аспекти забезпечення розслідування мають бути узгодженими з криміналістичними технічними і тактичними вимогами, враховувати наявні рекомендації з методики розслідування такого виду злочинів.

Перший рівень взаємодії – переважно управлінський, правовий, в своїй основі він є загальнодержавним, міжвідомчим. На цьому рівні формується система заходів у протидії вчиненню злочинів правоохоронних органів, у тому числі й органів досудового розслідування, створюються правові, організаційні, матеріально-технічні основи їх діяльності. Тобто – формуються умови, необхідні для виконання покладених на оперативні й слідчі підрозділи та прокурора завдань із забезпечення національної безпеки, включаючи виявлення, розкриття й розслідування екоциду. Розвиток організаційних засад взаємодій органів прокуратури, підрозділів Національної поліції та Служби безпеки під час реагування на прояви екоциду потребує створення належної бази даних з використанням сучасних можливостей інформаційного забезпечення діяльності правоохоронних органів.

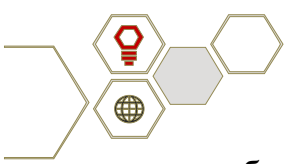
Другий рівень взаємодії – внутрішньовідомчий. Для нього характерним є створення й організація діяльності відомчих служб і підрозділів, які беруть участь у виявленні й розслідуванні екоциду. Перш за все, це органи досудового розслідування СБ України, до підслідності яких згідно з вимогами ч. 2 ст. 216 КПК України віднесено проведення досудового розслідування екоциду, оперативні служби органів безпеки, які здійснюють оперативно-розшукову й контррозвідувальну діяльність з виявлення, припинення й попередження злочинів, експертно-криміналістичні підрозділи Інституту спецтехніки та судової експертизи СБ України, окремі оперативно-технічні підрозділи, працівники яких залучаються до проведення оперативних заходів та слідчих і негласних слідчих (розшукових) дій.

Третій рівень умовно називають предметно-діяльнісним. Він торкається безпосередньо організації роботи оперативного працівника, слідчого, прокурора, судового експерта, спеціаліста, їх взаємодії при розслідуванні конкретних кримінальних проваджень. Це рівень повсякденної практики виявлення й розслідування злочинів. На ньому фактично реалізуються розроблювані криміналістикою методи, засоби й рекомендації, в тому числі й з організації їх застосування в розслідуванні фактів екоциду як найбільш тяжких випадків вчинення злочинів проти довкілля.

У практичній діяльності осіб, які здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля та екоциду, виникають організаційні питання і першого, й другого рівня. Якщо до першого з них відносяться питання організації взаємодії між учасниками процесу виявлення й досудового розслідування злочину, можливостей використання відповідних криміналістичних та оперативних й інших обліків, аналітичних відомостей, то до другого рівня необхідно віднести використання різноманітної інформації для процесу безпосереднього планування як всього розслідування, так і окремих його етапів, слідчих та негласних слідчих (розшукових) дій.

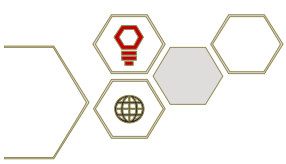
Факторами, що впливають на якість й результативність взаємодії органу розслідування з оперативними підрозділами при розслідуванні даної категорії злочинів, слід назвати: об'єктивні умови, до яких входить конкретна слідча ситуація, що склалася на момент взаємодії, обстановка взаємодії та криміналістичне забезпечення розв'язання проблемних ситуацій; суб'єктивні фактори, що визначаються кваліфікацією й особистим досвідом слідчого, прокурора з розслідування злочинів проти довкілля й екоциду в їх числі, психологічний стан процесуальних осіб та працівників оперативних підрозділів, готовність суб'єктів до взаємодії з урахуванням перспектив спільної діяльності, особисте бачення кожним із суб'єктів взаємодії ситуації, що склалася на окремому етапі, і розроблення спільного рішення для досягнення позитивних результатів взаємодії. Одним з таких результатів має бути напрацювання алгоритму дій учасників розслідування та осіб, котрі взаємодіють із слідчим. Це

передбачає встановлення переліку й послідовності проведення процесуальних дій, оперативно-розшукових та організаційних заходів, спрямованих на виконання не лише тактичних, а й стратегічних завдань досудового розслідування екоциду.

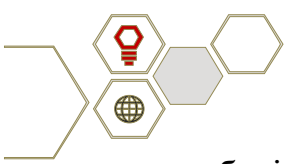
Під час здійснення кримінального провадження необхідно встановлювати цілісний комплекс фактичних даних, що іноді виходять за межі традиційного кола обставин, які підлягають доказуванню. До них належать: масштабність негативних наслідків, завданих довіллю вчиненим злочином, зокрема, географічне охоплення території, тривалість часу, що потрібен для усунення шкідливого впливу й відновлення природного середовища; наявність взаємозв'язку між пошкодженим елементом інфраструктури та іншими системами (для виявлення каскадних ефектів); тривалість шкідливого впливу; ступінь вразливості об'єкта; тяжкість наслідків для економічної безпеки, життя і здоров'я населення, екології, обороноздатності та політичної стабільності [6, с. 41]. Безумовно, що успішне розслідування екоциду значною мірою залежить від правильного планування дій службових осіб правоохоронних органів на початковому етапі розслідування, оскільки оперативні та кваліфіковані дії саме на цьому етапі дають можливість встановити наявність наслідків злочинних порушень і зафіксувати сліди злочину, які піддаються швидким змінам. Ми підтримуємо думку О. Одерія, що своєчасне виявлення криміналістичних ознак злочину проти довілля та правильне виокремлення властивостей предмета, явища, які об'єктивно виникли в результаті злочину або є притаманними предметам незалежно від нього, кваліфікована юридична оцінка початкового матеріалу визначають зміст рішення про початок кримінального провадження та дозволяють уникнути помилок під час подальшого досудового розслідування [8, с.224].

Однією з найважливіших слідчих дій для збирання доказів під час розкриття екоциду, є огляд місця події, метою проведення якого є отримання фактичної інформації про обставини кримінального правопорушення. Дана слідча дія проводиться у відповідності до положень ст. 237 КПК України, яка є

загальною нормою щодо огляду. Проте в окремій процесуальній нормі неможливо визначити вичерпний перелік об'єктів огляду. Так, за кримінальними провадженнями про екоцид огляду можуть піддаватися такі об'єкти як забруднене повітря, очисні споруди, пиловловлюючі й газоочисні установки, уражені шкідливими речовинами чи діями інших шкідливих факторів труп тварин, птахів, риб, комах, пошкоджена рослинність та ін. Слід звернути увагу на необхідність негайного проведення даної слідчої дії, що обумовлено складністю зберегти обстановку місця події в незмінному виді в умовах виробничої чи іншої повсякденної діяльності на уражених злочином територіях, можливих змін погоди тощо. Особливо складно проводити огляд у випадках, коли джерело забруднення перебуває на значній, іноді на десятки кілометрів відстані від місця виявлення наслідків такого забруднення. Негайно проведений огляд місця події дає змогу не тільки виявити та зафіксувати матеріальні сліди злочину, а й усвідомити ситуацію правопорушення, механізм і масштаб негативних наслідків. Отримана в процесі такого огляду криміналістично значима інформація може бути використана для висунення версій, надання оцінки показанням очевидців, а також під час призначення різних видів судових експертиз.

Як зазначають вітчизняні науковці, огляд місця події за злочинами проти довкілля, що вчинені під час воєнного стану, проводиться частіш за все на підставі повідомлень про артилерійський обстріл або ракетний удар окремих об'єктів цивільної, часто критичної, інфраструктури. Відповідно межі та завдання огляду місця події в таких випадках обов'язково повинні визначатися з урахуванням типу об'єкта цивільної інфраструктури, способів і засобів нападу на такі об'єкти, характеру та масштабів наслідків [7, с.191]. Окрему увагу слід звернути на небезпеку нанесення ворогом повторного удару по тому самому об'єкту, що наражає на небезпеку життя й здоров'я учасників огляду. Така підступна тактика агресора зумовлює потребу розроблення заходів безпеки для всіх учасників слідчої групи й осіб, які надають допомогу в проведенні процесуальної дії. Мають бути заздалегідь видані кожному з учасників таких дій

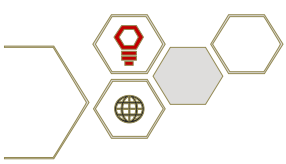

засоби індивідуального захисту, визначені безпечні місця укриття на випадок повторних атак, а за повітряною обстановкою навколо місця проведення слідчої дії і поблизу до нього повинно бути встановлено спостереження.

Не менш важлива особливість такого огляду полягає в тому, що доволі часто дії з пошуку й фіксації доказів на місці вчиненого екоциду або іншої події, яка завдала шкоду довкіллю, проводяться паралельно й одночасно з веденням аварійно-відновлювальних та рятувальних робіт. Тому слідчий повинен забезпечити взаємодію з виконавцями таких дій з тим, щоб учасники процесуальних та інших заходів не заважали і не зашкодили виконанню завдань кожного з них. Слід додати, що до початку огляду місця події необхідно обов'язково з'ясувати: обстановку в місці проведення слідчої дії напередодні інциденту; загальну характеристику й особливості негативного впливу на екологію певної місцевості; характер виробничої чи іншої діяльності ураженого об'єкта, наявність на ньому небезпечних речовин, якщо такі використовували або які утворилися внаслідок зовнішнього впливу; конкретні наслідки злочину, що вказують на зміну стану природного середовища та прогнозований негативний вплив, який може свідчити про спричинену екологічну катастрофу.

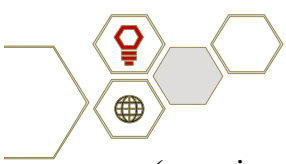
Все це зумовлює необхідність залучення значного обсягу різноманітних ресурсів, як людських, так і матеріальних, для забезпечення здійснення відповідних дій. Зазначені обставини вимагають ретельного планування та організації роботи із врахуванням необхідності активного реагування на постійні зміни ситуації та знання сучасних можливостей використання спеціальних знань, які допоможуть вирішити ці проблеми. Використання сучасних можливостей залучення спеціальних знань також є актуальним при провадженні процесуальних дій [12, с.62].

На даний залишається актуальним питання фіксації фактів екоциду, вилучення слідів на місці події. Адже правильно й якісно проведений огляд місця події, інших слідчих дій є запорукою доказової бази й слугує об'єктивному та повному встановленню обставин кримінального правопорушення. Однією з проблем у проведенні оглядів місць події за кримінальними провадженнями про

екоцид може бути їх важкодоступність, проведення в умовах ведення бойових дій, коли складно не те що зафіксувати сліди та обстановку місця, а інколи неможливо й прибути на саме місце події чи проведення іншої слідчої дії. Зазвичай інциденти екоциду відбуваються на великих територіях зі складним рельєфом і складними небезпечними умовами навколишнього середовища, пов'язаними з наслідками кримінального правопорушення. У цьому випадку слідча задача при огляді місця події може бути вирішена за допомогою методів квадрокоптера та аерофотозйомки. Часто аерофотозйомку з квадрокоптера використовують під час техногенних катастроф чи надзвичайних ситуацій, щоб оцінити масштаби аварії, адже за такими знімками можна скласти загальне уявлення про ситуацію на місці події [9, с.838]. Ведучи мову про використання під час проведення слідчих дій науково-технічних засобів, ми вважаємо за потрібне звернути увагу на те, що сучасні технічні розробки й технології дають можливість встановити максимально точні характеристики об'єктів, які досліджуються, підвищують можливість отримання більшого обсягу інформації про обставини кримінального правопорушення, забезпечують точність її фіксації, накопичення, обробки й швидкого надання користувачу. Саме таким характеристикам відповідають безпілотні літальні апарати, які можуть результативно використовуватися й співробітниками СБ України при розслідуванні екоциду.

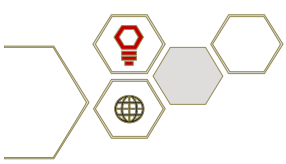
Огляд місця події у справах про екоцид проводиться слідчою-оперативною групою, до складу якої слід включати не лише криміналістів, а й спеціалістів з різних галузей знань, зокрема, біології, судової медицини, фізики, хімії тощо, виходячи з особливостей місця вчинення злочину та наслідків події. Адже потрібно виявити та детально зафіксувати всю слідову картину, яка дозволяє кваліфікувати діяння як екоцид або інший злочин проти довкілля, його зв'язок зі збройною агресією РФ проти України. Як слушно зазначають Ю. Мазниченко та В. Колонюк, особливо це проявляється у виборі пріоритетних для дослідження тих чи інших характерних природних локацій, при обстеженні яких експертом могли б бути отримані вибіркові дані про стан навколишнього середовища

(ступінь ураження водних та лісних ресурсів, ґрунтів; негативний вплив на тваринну популяцію; порушення умов для господарської діяльності) [10 с.161].

Варті на увагу рекомендації практичних фахівців стосовно того, що до складу слідчої групи слід включати як спеціалістів екологів, які б з використанням повіреного (сертифікованого) обладнання здійснювали пошук слідів екоциду, відбирали зразки та/чи проби, визначали координати, площу й обсяги ураження екосистеми. До протоколу огляду місця події треба додавати: копії акту відбору проб ґрунту; інформацію про квадрокоптер, який використовувався для огляду території (документи щодо правомірності його використання, зокрема сертифікат, а також фото- та/або відеоматеріали виконаної ним зйомки); акт про пожежу та звіт; план-схему земельної ділянки із зазначенням точних координат та площі; попередній розрахунок збитків; носії даних; висновки спеціалістів-вибухотехніків про засоби ураження тощо [11, с.16,18]. Результат дотримання таких рекомендацій приведе до повного встановлення всіх обставин учинення екоциду, а отже, до повноти та об'єктивності розслідування цих злочинів.

Розслідування екоциду потребує застосування спеціальних знань з різних наукових галузей, оскільки коло об'єктів дослідження дуже широке. Тому під час кримінального провадження доводиться призначати різні експертизи, в результаті проведення яких можна отримувати відповіді на певні запитання. Слід зазначити, що на даний час в Україні склалася практика проведення екологічних експертиз поза залученням судово-експертних установ Мінюсту, СБ та МВС України. Здебільшого це фахівці спеціально уповноважених органів в галузі природокористування й охорони навколишнього середовища. У нормативно-правовому акті «Порядок взаємодії між органами прокуратури, Національної поліції України, СБУ, уповноваженими органами державного нагляду (контролю), державними спеціалізованими установами під час виявлення та здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля» у відповідних підпунктах зазначено, що коли у ході заходу державного нагляду (контролю) вилучено зразки (проби або інші об'єкти), про них

уповноважений орган вказує у повідомленні. За необхідності ці зразки можуть бути отримані прокурором, слідчим або дізнавачем за письмовим запитом у порядку статті 93 КПК України або в інший спосіб, визначений кримінальним процесуальним законодавством [13]. Матеріали, отримані від органів державного нагляду, мають важливе значення для слідчого та судових експертів-екологів.

Екологічні експертизи характеризуються наукоємністю, потребують комплексних спеціальних знань та використання високотехнологічного обладнання. Різноманітність геологічних, біологічних, антропогенних та інших компонентів, природа їх взаємодії тощо створює неповторний комплекс ознак антропогенно змінених об'єктів навколишнього середовища на певній ділянці, для якої характерними є індивідуальність структури, відображуваність її в частинах об'єкта. Це дає змогу вести мову про збереження в так званій ідентифікаційний період характерних якостей об'єкта. Значною мірою цінність висновків експерта могла б підвищитися за рахунок проведення експертизи фахівцями як у різноманітних галузях природничих наук (екології, хімії, біології, геології, ґрунтознавства), так і завдяки знанню експертом сучасних методик експертного дослідження. На даний час потребують розроблення нові та удосконалення вже розроблені методики для вирішення завдань із встановлення: джерела, природи й масштабів негативного антропогенного впливу, його тривалості й періоду прояву наслідків у подальшому; визначення періоду відновлення об'єктів після припинення негативного впливу на них; з'ясування причин гибелі об'єктів рослинного і тваринного світу тощо.

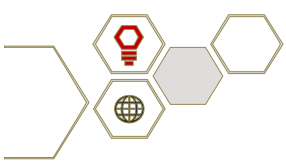
Неабияке значення має експертиза визначення вартості екореконструкції, котра проводиться фахівцями в галузі екології, суміжних природничих наук, техніки й економіки, які надають висновок про вартість відтворення антропогенно-змінених об'єктів навколишнього природного середовища. Предметом цієї судової експертизи можуть виступати фактичні дані про розмір завданої довіллю шкоди, а також матеріали справ про негативний антропогенний вплив на локальні об'єкти навколишнього середовища.

Об'єктами експертизи виступають: фактичні дані про антропогенно-змінені об'єкти навколишнього природного середовища або їх частини; відомості з технічної, науково-технічної, наукової документації й актів перевірки екологічного стану природних об'єктів, інші джерела інформації про стан об'єктів природи й негативний антропогенний вплив на них, включаючи мапи, схеми, матеріали аерокосмічної, гідролокаційної зйомок тощо; проектні й допроектні документи; стандарти, нормативи та ін.

Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії рф, затверджено постановою Кабміну від 20.03.2022 р. №326, де окрім визначених 18 напрямів шкоди та збитків передбачено також: втрати лісового фонду, надр, акваторії; збитки, завдані природно-заповідному фонду, водним ресурсам та об'єктам водогосподарської інфраструктури; шкода, завдана земельним ресурсам, атмосферному повітрю [14]. Методикою визначення розміру шкоди, завданої землі, ґрунтам внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану, передбаченою наказом Міндовкілля від 04.04.2022 р. № 167, встановлено порядок розрахунку розміру шкоди на усіх землях України незалежно від їх категорій та форм власності [15]. Організація проведення судових експертиз і належна взаємодія слідчого з експертом суттєво сприяє підготовці доказів при встановленні фактичних обставин екоциду та різного роду інших злочинів проти довкілля.

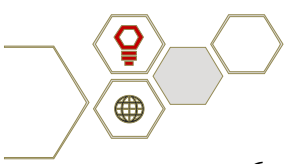
Висновки. За результатами проведеного дослідження можна зробити висновок, що існує велика кількість проблем, котрі виникають при розслідуванні екоциду і впливають на цей процес. За останній час цьому процесу особливо сприяє проведення військових дій на території нашої держави, що несе за собою не тільки жертви серед населення та знищення всієї інфраструктури, але й жорстоке спотворення або й знищення багатьох складових навколишнього природного середовища. Належна фіксація таких кримінальних правопорушень важлива для наступного формування позовів у міжнародних органах юстиції з метою притягнення до відповідальності вищого військово-політичного керівництва рф, яке фактично санкціонувало нищення природи України. Це

слугуватиме також стягненню з держави-агресора компенсації за завдану матеріальну шкоду. Для забезпечення ефективної боротьби з екоцидом та іншими злочинами проти довкілля, що вчинені в період ведення воєнних дій, потрібно налагодити надійні міжвідомчі й різнорівневі зв'язки, що мають прояв у специфіці організації взаємодії правоохоронних органів. Від повноти й якості огляду місця події за справами про злочини проти довкілля напряду залежать результативність збирання доказів та подальше використання можливостей судових експертиз, з'ясування та доказування наслідків екоциду та їх причинного зв'язку зі збройною агресією РФ, установлення розміру завданих екосистемі України збитків. Все це визначає ефективність досудового розслідування.

Список використаних джерел

1. Що таке екоцид та воєнні злочини проти довкілля? URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/shcho-take-ekotsyd-ta-voienni-zlochyny-proty-dovkillia/> (дата звернення 11.07.2025 р.).
2. Кримінальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2001, № 25-26, ст.131.
3. Новицька Н.Б., Новицький А.М., Приймаченко Д.В. Історичні аспекти правового забезпечення екологічної політики в Україні. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. С.770-774. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.04.124>.
4. Данилевська Ю.О., Сибірцева Л.С. «Екологічна катастрофа» як ознака об'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ст. 441 КК України. *Центральноукраїнський вісник права та публічного управління*. 2025. Вип. 1(9). С.41-48. DOI 10.32782/cuj-2025-1-5
5. Вереша Р.В., Кучинська О.П., Ковтун О.М. Екоцид у національному та міжнародному кримінальному праві: сучасні виклики та перспективи нормативно-правового регулювання. *Науковий вісник УжНУ. Серія Право*. Вип.78, ч.2, 2023. С.152-159. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.78.2.24>

6. Батюк О. В. Криміналістичне забезпечення протидії злочинам на об'єктах критичної інфраструктури : монографія. Луцьк : Гадяк Ж. В. : Волиньполіграф, 2021. 455 с.

7. Пчеліна О.В., Пчелін В.Б. Особливості збирання доказів на місці події під час досудового розслідування злочинів проти довілля, пов'язаних зі збройною агресією рф проти України. *Наукові перспективи*. 2025. № 2(12). С.190-193.

8. Одерій О.В. Теорія і практика розслідування злочинів проти довілля : монографія. Харків: Діса плюс, 2015. 528 с.

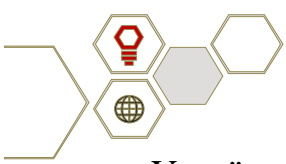
9. Лазебний А.М., Дубець А.В. Використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів проти довілля. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. С.835-840. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.06.139>

10. Мазниченко Ю., Колонюк В. Особливості отримання вихідних даних під час проведення судово-екологічної експертизи під час воєнного стану. *Збірн. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конференції «30 років Закону України Про судову експертизу: сучасний стан та перспективи вдосконалення» (Одеса, 15 лютого 2024 р.)*. Одеса: Вид-во Бридика, 2024. С.157-162.

11. Пам'ятка щодо особливостей розслідування посягань на довілля в умовах збройного конфлікту. Київ: Офіс Генерального прокурора, Тренінговий центр прокурорів України, 2022. 32 с.

12. Демидова Є.Є. Можливості використання спеціальних знань при розслідуванні кримінальних проваджень в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми протидії злочинності та корупції: збірник тез 43-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції (Харків, 17 лютого 2023 р.)*. Харків: Юрайт, 2023. С.62-64.

13. Порядок взаємодії між органами прокуратури, Нацполу України, СБ України, уповноваженими органами держнагляду (контролю), державними спеціалізованими установами під час виявлення та здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень проти довілля: наказ ОГП, МВС

України, СБ України, Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, Міністерства аграрної політики та продовольства України, 16 червня 2022 р. № 94/363/150/226/356. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v094_905-22#Text (дата звернення 11.07.2025 р.).

14. Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації: постанова Кабміну України від 20.08.2022 р. №326. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#> (дата звернення 11.07.2025 р.).

15. Про затвердження Методики визначення розміру шкоди завданої землі, ґрунтам внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану: наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 04.04.2022 р. №167. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z040622#> (дата звернення 11.07.2025р.).